

The Greek Review of Social Research

Vol 13 (1972)

13

**Κοινωνιολογία, υπό Δημ. Γρ. Τσάκωνα,
(Εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας-ανθολογία
κοινωνιολογικών κειμένων)**

I. M. Χατζηφώτης

doi: [10.12681/grsr.498](https://doi.org/10.12681/grsr.498)

Copyright © 1972, I. M. Χατζηφώτης

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Χατζηφώτης I. M. (1972). Κοινωνιολογία, υπό Δημ. Γρ. Τσάκωνα, (Εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας-ανθολογία κοινωνιολογικών κειμένων). *The Greek Review of Social Research*, 13, 129–130. <https://doi.org/10.12681/grsr.498>

βιβλιοκρισία εκδόσεων του ΕΚΚΕ και των συνεργατών του

Κοινωνιολογικά, υπό Δημ. Γρ. Τσάκωνα, (Εισαγωγικά μαθήματα κοινωνιολογίας-άνθολογία κοινωνιολογικών κειμένων).

Δύο νέα έργα του Καθηγητή της Κοινωνιολογίας στην Πάντειο 'Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών 'Επιστημών κ. Δημ. Γρ. Τσάκωνα, όπως και η επανέκδοση παλαιότερων του συγγραμμάτων, μας δίνουν την ευκαιρία να αναφερθούμε στο σημαντικό έργο ενός πανεπιστημιακού διδασκάλου και επιστήμονα, ο οποίος δημιούργησε σχολή νέων κοινωνιολόγων στη χώρα μας και έδωσε στην ελληνική Κοινωνιολογία (την τόσο απαραίτητη για την εθνική αυτογνωσία του λαού μας, αλλά και τη σωστή εκτίμηση των συγχρόνων του φαινομένων) καθαρά επιστημονικό χαρακτήρα, απομακρυνόντας την από κάθε εξοπιστημονικό κριτήριο, με το όποιο την είχαν πριν συνδέσει. Βέβαια, αυτό δεν υπήρξε γνώρισμα της δικής μας κοινωνιολογίας μόνο. Όπως χαρακτηριστικά γράφει στο θεματικό έργο του «Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν» (β' εκδ. 1971) ο καθηγητής Τσάκωνας: «Η κοινωνιολογία εγεννήθη κατά τον 18ον αιώνα ως ίδια ανεξάρτητος επιστήμη υπό την επίδραση παραγόντων εξοπιστημονικών, τούτέστιν ως όπλον και όργανον άγώνος και ως μέσον αντιπολιτευσεως κατά της στατιστικής φεουδαρχίας. Ό υπό την σημαίαν τών άστικών επαναστασεων άγωνισθείς πολίτες, επίζητών την ανατροπήν του άπολυταρχικού κράτους, συνέλαβη την ιδέαν της κοινωνίας, ως έννοιαν ριζικός αντίθετον προς την έννοιαν της πολιτείας... Η παρακμή του κράτους ώδήγησε κατ' ανάγκην εις την ανάπτυξιν της κοινωνίας.»

“Αν θέλαμε να κατατάξουμε το έργο του Καθηγητή Τσάκωνα θα μπορούσαμε να το χωρίσουμε σε δύο κατηγορίες, στο θεωρητικό και στο έρηνευτικό. Στην πρώτη κατηγορία άνηκει το έργο που ήδη αναφέραμε «Εισαγωγή εις την Κοινωνιολογίαν», ή «'Ανθολογία Κοινωνιολογικών κειμένων», που μόλις κυκλοφόρησε και άλλα μελετήματα. Στη δεύτερη, όπου και έγκαιρα κατ' έξοχην ή προσοφρά του στην κοινωνιολογία του τόπου μας, ή «Κοινωνιολογία του Νεοελληνικού Πνεύματος» (1968), ή «Προβλήματα

‘Ελληνικότητας» (Κοινωνιολογία και Φιλοσοφία του Νέου ‘Ελληνισμού) 1970, «Εισαγωγή εις τόν Νέον ‘Ελληνισμόν» (Κοινωνιολογία της πολιτικής και πνευματικής ζωής) 1971, «Εισαγωγικά Μαθήματα Κοινωνιολογίας» (Νεοελληνικός Πολιτισμός και Βιομηχανική Κοινωνία) 1972 κ. ά. Στην κατηγορία αυτή άνηκει και το προσηπτικό έκτενο βιβλίο του Καθηγητή Τσάκωνα «Δοκίμια ‘Επαναστάσεως» ('Από τό Γουδί στο Παρόν), που κυκλοφόρησε τό 1961. Το βιβλίο αυτό έδωσε τό μέτρο της διορατικότητας και της ρεαλιστικής άντιμετωπίσεως τών πραγμάτων από τόν συγγραφέα. Έγραφε τότε:

«'Ανήκο σ' εκείνους που πιστεύουν, ότι δολοκλήρη ή πνευματική και πολιτική ζωή του Έθνους είναι ένα άσυγχρόρητο λάθος. Κι ελπίζω σθενηρίας μέσα σε νόμιμα πλαίσια δέν υπάρχει. Η δίχως φραγμό έλευθερία μας είναι ζυγός δουλειας που διευκολύνει μόνο της άνευθυνότητός μας τήν συνέχεια».

Και παρακάτω:

«Η γενεά του 1940-49 άναπτυγμένη σε περιβάλλον άγνού πατριωτισμού, που τήν έπένεπε ενδως τιμούς άγώνας με τίμια μέσα, τήν ώρα τούτη, πενήνια άκριβώς χρόνια μετά τήν έκρηξη του Γουδί, πιέζεται από δόξηγητή στην επανάσταση. Όσοι δέν σκοτώθηκαν στην ‘Αντίσταση και στόν Γράμμο, οι ζωντανοί, σκληρότεροι κι άπ' τό σίδηρο όφείλουν να έπαληθεύσουν τό κοινωνικόν μήνυμα της Γενεάς μας, τώρα που ο Στρατός διατηρεί άκέραια τήν νεανικότητά του και ή διάνοιξη όλων και περισσότερο γίνεται Σπαρτιατική.»

‘Αν έπιχειρούσαμε τώρα να χαρακτηρίσουμε τήν κοινωνιολογική έργασία του Καθηγητή Τσάκωνα, θα είχαμε να έπισημάνουμε τρία βασικά γνωρίσματα: τήν στοχαστική διείσδυση στη βαθύτερη οδία τών φαινομένων και πραγμάτων, τήν άπουσία κάθε προκαταλήψεως και τό πνεύμα αντικειμενικότητας και τήν τόλμη να θέτι τόν δάκτυλο εις τόν τύπον τών ήλων της πνευματικής μας κακοδαμονίας και του πολιτικού μας υποτισμού. Όλεγοντες τώρα να προσδιόρουμε τήν θεωρητική γραμμή στην όποια με πάθος ήπτεθεί ο κοινωνιολόγος, θα τήν ονομάζαμε γραμμή ελληνικότητας. Πρώτος ο Τσάκωνας έπιχείρησε

κοινωνιολογία του Νέου ‘Ελληνισμού, έφθασε ως τις ρίζες και παρακολούθησε τόν ‘Ελληνισμόν στην επώδυνη πορεία του άκολουθήσε μετά τήν ‘Αλωση για να φθάσει στά θλιβερά γεγονότα της τόσο πρόσφατης Ιστορίας μας, έπισημαίνοντας τά αίτια και έντοπίζοντας τις πληγές. Στο τελευταίο έργο του «Εισαγωγικά Μαθήματα Κοινωνιολογίας» έχομε τή συμπύκνωση τών άναζητήσεων και τών μελετών του Καθηγητή Τσάκωνα πάνω στο νεοελληνικό πολιτισμό και τή βιομηχανική κοινωνία.

Τό έργο αυτό άπευθύνεται κυρίως στους νέους και μάλιστα στους νέους εκείνους, που ‘άναζητούν ελκρικρινέστερους προσανατολισμούς» στη σημερινή κοινωνική πραγματικότητα. «Οι σημερινοί νέοι», γράφει ο Καθηγητής Τσάκωνας, «έχουν ήθικές προθέσεις, έφ' όσον ή σύγχρονος μεταπολεμική πνευματική ήγεςία δέν ήτο εις θέσιν να ζαρήσει πνευματικούς προσανατολισμούς που νά έμάνουν τήν νεότητά. Δέν πρέπει να πταίνου οι νέοι διότι εξεγγείρονται κατ' αυτής και ίδίως κατά της μορφής της σημερινής κοινωνίας καθ' όσον εκπροσωπεί τό πνευματικόν και κοινωνικόν κατεστημένον. Η εξεγγέρσις τών νέων, λοιπόν, έχει σωστήν άφετηρία. Δυστυχώς όμως οι νέοι εξεγγείρονται μέν έναντιον της κοινωνίας, χωρίς ήθική και πνευματική γραμμή, αλλά και ή εξεγγέρσις τών ίδιων δέν έχει σαφή γραμμήν, διότι οι ίδιοι είναι θύματα μιάς καταστρεφσεως έναντιον της όποίας εξεγγείρονται.»

‘Ας ακούσουμε, λοιπόν, τό μήνυμά που φέρνει ο Καθηγητής Τσάκωνας, ένα μήνυμα γεμάτο ελληνική λεβεντία, εθνική αξιοπρέπεια, αλλά και ρεαλιστική βάση: «Δέν υπάρχει θέμα πολιτοποίησης τών ‘Ελλήνων. άλλ' υπάρχει θέμα έλληνοποίησης τών. Έάν οι άλλοι πάσχουν από έκσυχρονισμόν, ήμεεις πάσχετε διότι δέν έπιστρέψαμεν εις τήν παράδοσιν. Και αυτή ή παράδοσις, ή κοινοβιακή παράδοσις του ‘Ελληνισμού, τήν τεχνικήν έλευθερίαν της πυρνητικής εποχής τήν έχει σιριστά προσφομισθείς κάτω από τήν τερστιαίν ήθικην δυνάμιν του έθνους αυτού, τό όποιον, πολλούς αιώνας πριν από τήν γέννησιν της μηχανής, έξησε κάτω από δικαιοτέρας μορφάς κοινωνικής ζωής. Σήμερον ή τεχνική εξέλιξις ‘άπειλε» έλευθερίαν διά τους πολλούς. Η άπειλή στρέφεται κατά του ιδιώτου, του άνευθίνου ιδιώτου της συγχνης λογοκρατίας, όστις στειρείται οισώδηποτε οισωδώς συνδέσεως προς τό κοινωνικόν σύνολον. Δι' ήμεις, οι όποιοι ως παράδοσιν ένβώμιστον έπέκεινα του συμφέροντος, δέν όφρισταί άπειλή, αλλά μόνον δικαιοσις. Τούτο λοιπόν τό άταξικόν και κοινοβιακόν μήνυμα άδελφοποιούς κομίζει ο Νεοελληνικός πολιτισμός εις τόν αιώνα της ‘Ατομικής ένεργείας και μάλιστα εις μίαν στιγμήν όπου ή Εύρώπη όμοιάζει τρωθείσα εκ του ίδιου της πολιτισμού, όστις άντι

ἀδελφοποιίας ἀπέδωσε λογοκρατίαν, ἐνθὲς εἰς τὴν θέσιν τῆς χριστιανικῆς ἀδελφοσύνης ὕψωσε μὲ πείσμα, μέχρι χθὲς ἀκόμη τὰ τεῖχη τοῦ Σχίσματος».

Δὲν κηρύσσει οὐσίαις ὁ Καθηγητὴς Τσάκωνα. Τὴν ἀλήθειαν ἐπισημαίνει ἀνοίγοντάς μας τὸν δρόμο πρὸς τὴν ὀρθήν κατεύθυνση. Εἶναι μιά ὑπεύθυνη πατριωτικὴ φωνὴ αὐτῆ. Μιά φωνὴ ποὺ θὰ ἤχησιν εὐφρόσυναν σ' ἐκείνους ποὺ πέρα ἀπὸ κάθε παράταξη ἡ σκοπιμότητα ἐνδιαφέρονται καὶ μοχθοῦν γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας πρόοδο.

Ἡ «Ἀνθολογία Κοινωνιολογικῶν Κειμένων», ἔργο ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ ἐπιχειρεῖται στὸν τόπο μας, ἔρχεται νὰ συμπληρώσῃ ἕνα προηγουμένον ἔργο τοῦ Καθηγητῆ Τσάκωνα, τὴν «Ἐισαγωγή εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν». Ἐκεῖ μὲ γνώσιν καὶ σαφηνείαν ἀνέλυσε τὶς κυριότερες κοινωνιολογικὰς θεωρίες. Ἐδῶ παραθέτει μεταφρασμένα τὰ πρὸ χαρακτηριστικὰ κείμενα τῶν ἀντιπροσώπων τους, ὅστε ὁ σπουδαστὴς τῆς Κοινωνιολογίας νὰ μὴ μωρέσῃ νὰ ἔχῃ ἄμεση ἐπαφὴ μὲ τὴ σκέψιν τους. Παράλληλως ἔχομε στὸν κομποτυπωμένον αὐτὸ τόμο τὸ ἀπάνθισμα τῆς κοινωνιολογικῆς σκέψεως σὲ διεθνῆ κλίμακα, ποὺ παρέχει μὴ πανοραμικὴ εἰκόνα τῆς ἐξελιζομένης καὶ διαφοροποιουμένης του. Τὸ ἔργο συμπληρώνεται μὲ πικνὰ γραμματολογικὰ σχόλια γιὰ τοὺς ἀνθολογούμενους.

Τὰ κοινωνιολογικὰ ἔργα τοῦ Καθηγητῆ Τσάκωνα, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ὅποια ἔχουν διδακτικὸ προορισμὸ, ἀποτελοῦν σημαντικὴν συμβολὴν στὴν κοινωνιολογικὴ διερεύνησιν τοῦ νεοελληνικοῦ πνευματικοῦ καὶ πολιτικοῦ βίου καὶ γενικὰ τοῦ νεοελληνικοῦ πολιτισμοῦ.

I. M. ΚΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

Νέα Πολιτεία, 25.6.1972

Ἡ γεωγραφία: Μιλάνου καὶ Ἀθῆνας, ὑπὸ Maurice Le Lannou

Ἡ σημειοθεΐσα κατὰ τὴν ἐποχὴν μας ἀπότομος ἐξάπλωσις τῶν πόλεων, θέτει ὑπὸ ἀμφισβήτησιν τὴν ἀξίαν κληροδοτημάτων τινῶν τῆς ἱστορίας καὶ πηγῶν ἐμπνεύσεως ἐκ τῆς γεωγραφίας. Εἰς τὰς Ἀθῆνας, λέγει ὁ Guy Burgel, τὸ λαμπρὸν μνημεῖον ὁδὸν καταλαμβάνει πλέον πολὺ περισσότερον χῶρον ἐκείνου, τὸν ὅποιον καταλαμβάνουν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος εἰς τὴν ἀρχαίαν τραγωδίαν. Ἄλλω, ἡ τοπογραφία τῶν Ἀθῆνῶν ἔχει τοὐλάχιστον ἰκανὴν σφαιρικότητα. Ἐνῶ εἰς τὸ Μιλάνου, ὅπου τὸ τοπίον στερεεῖται λαμπρότητος, τὸ παρελθὸν λαμβάνεται ὑπεύθυν ἐπὶ ὀλιγοτέρον, καὶ ὁ Etienne Dalmasso δύναται δικαίως νὰ προσάψῃ κατὰ τὸν καιρικὸν τὸ Μιλάνου τὴν μοφιν «οἱ ἔχουν λησμονήσει ὅτι δὲν εἶναι λιτρεμένα νὰ παρῶνται ἡ ἱστορία μίση πόλεως».

Ἡ πληθυσμιακὴ ἐκρηξίς, ἡ ἀχαλίνωτος ἐξάπλωσις τῶν πάσης φύσεως οἰκοδομημάτων, καὶ ἡ δημιουργία ἐσιμῶν προαστείων, ἐκάμωσαν τὴν δύναμιν ἀντίστασης τῶν ἄστεως, τὸ ὅποιον δὲν διατηρεῖ πλέον τὴν προσωπικὴν ἐκείνην ὑπόστασιν, τὴν ὅποιαν ἄλλοτε τὸσον ζηλοτύπος διεφύλασεν. Ὁ σύγχρονος χαρτογράφος εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ μὴ βασίζεται πρὸς ἐπὶ τῶν δεδομένων τοῦ τοπίου κυρίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν μετακινήσεων τῶν ἀνθρώπων, ὡς καταστιχογραφοῦνται αὐταὶ ὑπὸ τῆς στατιστικῆς, προκειμένου νὰ ὑποτυπώσῃ τὰ ὅρια ἐκείνου τοῦ ὑπερσυνόλου, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι πλέον συγκρότημα, οὔτε σύμπλεγμα πολεοδομικῶν συγκροτημάτων, ἀλλὰ μίᾳ «ἀστὴς περιφέρειαν» ἢ μίᾳ «ἀστὴς-περιφέρειαν» (αἱ δύο τελευταῖα αὐτὰ ὀνομασίαι ὀφείλονται εἰς τὸν E. Dalmasso), τῆς ὁποίας ἡ ὑπαρξίς βεβαιούται μᾶλλον ἀπὸ ἀήλτους οικονομικοὺς καὶ κοινωνιολογικοὺς παράγοντας, παρὰ ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ γεωγραφικά μίᾳς ἐκδήλως γεωγραφικῆς φωστίζουμιας.

Ὅσον καὶ ἂν διαφέρουν μετὰ τῶν ἡ μητροπόλεως τῆς Λομβαρδίας καὶ ἡ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος, ἂν ὄχι τὸσον ὡς πρὸς τὸ μέγεθος τῶν, ἀλλὰ τοὐλάχιστον ὡς πρὸς τὴν ἀνισότητά τῆς οἰκονομικῆς τῶν σημάτων, δὲν παύουν παρὰ ταῦτα νὰ ἔχουν τὸ κοινὸν γνώρισμα ὅτι καὶ αἱ δύο ἀνήκουν εἰς τὸ εἶδος τῶν μεγάλων ἐξομοιωτικῶν δυνάμεων τῆς ἀνθρωπότητος. Πρόκειται περὶ τῆς γενικῆς περιπτώσεως ὧν ἐκείνου τῶν σημαντικῶν ἀπὸ ἀπόψεως ἐπεκτάσεως πόλεων, αἱ ὅποια προσελκύουν καὶ συγκεντρώνουν τοὺς ἀνθρώπους ὑπὸ τὸν κοινὸν πόθον τῆς ἀνοδικῆς βελτιώσεως.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μιλάνου, ὁ E. Dalmasso διαβλέπει «μίαν νέαν κοινωνικὴν τάξιν, διακατεχομένην ἀπὸ τὸ συναισθημα ὅτι ἀνήκει εἰς μίαν ἐνδεῶν ἀστικὴν μονάδα, διάγοναν τρόπον ζωῆς ἀπεστερημένον τῆς ἐπαρχιακῆς ἰδιорρηθμίας, καὶ εὐθιναρμονικῆς πρὸς τὰς ἐπιτάγας μίᾳς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἡ ὅποια κατεῦθενται ὑπὸ τοῦ Μιλάνου». Ὁ Guy Burgel σημειώνει ὅτι τὸν πληθυσμὸν τῶν Ἀθῆνῶν χαρακτηρίζει «ἡ ἔκτασις καὶ ἡ διασπορά τῶν μεσίων τάξεων», αἱ ὅποια δὲν καθορίζονται τὸσον ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα τοῦ βιοτικῶ ἐπιπέδου τῶν ὄσον ἀπὸ τὸ κοινὸν ἰδανικὸν τῆς ἐξασφαλίσεως καταναλωτικῆς ἰκανότητος».

Αἱ διαιπιστώσεις αὐταὶ εἶναι οὐσιώδεις διὰ τὴν κατανόησιν τῆς σημαντικῆς πραγματικότητος τῶν ἀστικῶν κέντρων. Παρήλθεν ἡ ἐποχὴ τῶν μετρίων ἀστικῶν συμπεκνώσεων, αἱ ὅποια ἐτροφοδοτοῦντο ἀπὸ ἀγροτικὴν εἰσροὴν περιορισμένης ἄκτινος, ἡ ὅποια θὰ ἦδυνάτο ἐπὶ πλέον νὰ θεωρηθῆ ὡς παράγον ἁρμονικῆς ἐξισορροπήσεως μετὰ τῆς πόλεως καὶ τῆς ὑπαίθρου. Τὰ ἀσθηρὰς περιουσιῶν πλείστα διεργάσανται καὶ εὐρισκόμηναι πλέον πρὸ μίᾳς καθολικῆς κινήσεως

ἡ ὅποια, ἐντὸς τῶν ὁρίων ἐκάστου κράτους, ἄγει τοὺς πληθυσμοὺς ἢ εὐνοομένον περιοχὸν πρὸς ὀρισμένως ἀστικὸν ποιημένης περιφέρειας, αἰτίνας θεωροῦνται ὡς ἀγὴ τῆς ἐπαγγελίας». Καὶ ἐὰν τὸ Μιλάνου δὲν ἀπολύτῃ τὸ προνομίον νὰ ἐπωφελεῖται ἀποκλειστικῶς αὐτὸ ἐκ τῆς ὑφισταμένης ἐλλειψέως Ἰσορροπίας μετὰ τῶν Ἱταλικῶν Βορρὰ καὶ τοῦ Ἱταλικῶ Νότου, δὲν παύει ἐν τούτοις νὰ «νοτιοποιεῖται» ὁσημέραι μὲ ταχύτατον ρυθμὸν, ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ 1957. Ὅσον ἀφορᾷ ἐξ ἄλλου εἰς τὴν διόγκωσιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος, τὸ ὅποιον ἤδη συγκεντρώνει τὸ ἐν τέταρτον περὶ τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος, αὐτὴ ὀφείλεται εἰς τὴν σημαντικὴν δημογραφικὴν ἀναστάσιον τῆς προκλήθεισαν ἀρχικῶς μὲν ὑπὸ τῆς μαιζικῆς ἐπιτροπῆς Ἑλλάχων εἰς τὴν Ἑθνεοφίλῃ Γῆν, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐνεκα τῆς ἀποδιαρθρώσεως τῆς ἀγροτικῆς κοινωνίας.

Εἶναι εὐνόητον ὅτι αἱ πόλεις αὐταί, αἱ ὅποια ὑπέστησαν τοιαύτης κλίμακος εἰσροὴν πληθυσμῶν, ἀποστεροῦνται τῶν βασικῶν χαρακτηριστικῶν γεωγραφικῶν τῶν καὶ ἐμβάλλουν εἰς ἀμηχανίαν, ἀλλὰ καὶ προκαλοῦν σύγχρονος τὸ ζήτηρον ἐνδιαφέρον τοῦ γεωγράφου, βοθῆρον ὅτι τὰ φαινόμενα τῆς διογκώσεως τῶν πόλεων τεινῶν νὰ ταυτίζονται πρὸς τὰ φαινόμενα τὰ ὅποια ἐξετάζει ἡ ἀνθρωπογεωγραφία καθόλου. Ὁ E. Dalmasso, ὁ ὅποιος σχεδὸν δικαιολογεῖται διότι δίδει εἰς τὴν ποσειδωνίαν πραγματείαν του «ποῖαν τινὰ παραδοσιακὴν δομὴν», ἀκολούθει εἰς τὴν πραγματικότητά αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν τὴν πορείαν τῶν φαινομένων, περιγράφων ἐπιτυχῶς «τὴν εὐρείαν ἀστικὴν περιφέρειαν» ἡ ὅποια ἐδημιουργήθη ὑπὸ τοῦ Μιλάνου ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τοῦ ὑψηλοῦ τοῦ ἐκτεινομένου μετὰ τῶν ποταμῶν Τεσσίνου καὶ Ἄντα. Ὁ Guy Burgel, «ατλαντεύμενος» μετὰ τῶν «τοῦ κόσμου τῶν ἐντυπώσεων... καὶ τοῦ κόσμου τῶν στατιστικῶν στοιχείων», ἐπέλεξε τὴν ἀποφυγὴν τοῦ διλήμματος παρουσιάζων τὰ συμπεράσματα μίᾳ περιορισμένης ἐκτάσεως ἐρεύνης «ἀναμφισβήτητος κοινωνιολογικῆς», ὡς πρὸς τὴν μεθοδολογίαν τῆς, ἡ ὅποια ὁμως προβάλλει γεωγραφικὰ συμπεράσματα, καταδεικνύουσα διὰ μέσου τῶν ἐναλλασσομένων μετακινήσεων καὶ τῶν μεταναστευτικῶν ρευμάτων τοῦ πληθυσμοῦ, τὴν ἐσωτερικὴν διάρρηξιν τοῦ ἀθηναϊκοῦ πολεοδομικοῦ συγκροτήματος καὶ τὰς σχέσεις του πρὸς τὸν ἐθνικὸν χῶρον.

Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπεκταθῆμεν ἐδῶ ἀναλυτικῶς ὅλας τὰς λεπτομέρειας τῶν ἐξαιρέτων τούτων ἐργασίων. Θὰ περιορισθῶμεν νὰ καταδείξωμεν μόνον πῶς ὁ γεωγράφος ποιότητος γνωρίζει νὰ μὴ χάνῃ τὸν προσανατολισμὸν τοῦ ἐνόητον τῶν νέων ὁρίων, πρὸ τῶν ὁποίων ἀναγκαστικὸς τὸν θέτει ἡ βαναυσος μεγέθυνσις τῶν γεωγραφικῶν σκηνικῶν καὶ διακόσμων. Ὅσονδήποτε ἐλάχιστα κατανοητὰ